

1924 Türkiye Birinciliği Futbol Müsabakaları: Talimatname ve Uygulanması

Vahdettin Engin*

Dünyanın en popüler sporu olan futbol 19. yüzyılın son çeyreğinde ülkemizde oynanmaya başladı. Futbolu Dünyaya tanıtan İngilizler oldu. Önceleri, hiçbir kurala bağlı olmaksızın insanlar bir topun peşinde koşturup duruyorlardı. 1848 yılında İngiltere’de futbolun oynandığı okulların temsilcileri bir araya gelerek Kembriç kararlarını aldılar. Bu suretle futbol bir kurallar dâhilinde oynanmaya başladı. 1857 yılında, Dünyanın ilk futbol kulübü olan “Sheffield Club” İngiltere’de kuruldu. Futbol giderek diğer ülkelerde de yaygınlaştı. Milli federasyonların kurulmasıyla uluslararası müsabakalar dönemine girildi. İlk milli maç 1872 yılında İngiltere ile İskoçya arasında oynandı ve 0-0 bitti¹.

Futbol 19. yüzyılın sonlarında Türkiye’de de oynanmaya başlandı. Bunun öncülüğünü ülkemizde yaşayan yabancılar yaptılar. Öncelikle İzmir ve Selanik gibi şehirlerde futbol oynandı. İzmir’de ikamet eden La Fontaine ailesinin ileri gelenleri kentteki diğer İngiliz ailelerle birlikte “Bournabat Football and Rugby Club” adıyla bir kulüp kurdular. Kurucular arasında Arthur Whithall, James La Fontaine, Edwin Whithall, Frank Whithall, Edwin Giraud, Richard La Fontaine, Henry Joly gibi isimler yer alıyordu. Bu aileler Bornova’da ikamet eder ve aralarında futbol maçları yaparlardı. Bilahare Rum ve Ermeni gençleri de onlara özenerek Panionios, Apollon, Pelops, Apetyan ve Vartanyan gibi futbol ekipleri oluşturmuşlardı².

Diğer taraftan İstanbul’da ikamet eden yabancılar ve gayrimüslim Osmanlılar, kendi aralarında oluşturdukları takımlarla, Kadıköy ve Moda’da futbol maçları

* Prof. Dr. Marmara Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, vahdetengin@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-5753-655X> DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.1647

1 *Türk Futbol Tarihi (1904-1991)*, Ed. Erdoğan Arıpınar, C I, 1992, s. 9-10.

2 Osman Öndeş, *Vitol Ailesi*, İstanbul 2012, s. 108.

düzenlediler. Bunlar hafta sonları ailece Kuşdili Çayırı'na veya İstanbul'un mesire yerlerine gidiyor hem eğleniyor hem de çayırdaki futbol oynuyorlardı³. Yabancılar arasında futbol merakı giderek yaygınlaştı. İstanbul'da futbol konusunda öncülük yapan ve bir lig kurulmasına ön ayak olanlar İzmir'den İstanbul'a gelmiş olan İngiliz James Lafontaine ile Henry Pears ve Horace Armitage'dir. 1902 yılında İngilizler ve Rumların oluşturduğu Kadıköy Futbol Kulübü kuruldu. Bilahare kulüpte doğan bir anlaşmazlık üzerine bazı İngilizler ayrıldılar ve 1903 yılında tamamen İngilizlerden oluşan Moda Futbol Kulübü'nü kurdular. Bu kulübü, çoğunluğu Kadıköylü Rumlardan oluşan Elpis takımı takip etti. Bunlara İngiliz elçilik gemisi personel takımı İmogene'in de katılması ile 1904 yılında İstanbul Futbol Ligi kurulup maçlar yapılmaya başlandı. Lig kurulu başkanı İngiliz James Lafontaine idi⁴.

1906 yılından itibaren ilk defa bir Türk takımı, Galatasaray Kulübü İstanbul ligine katıldı. Galatasaray, bu ligin kurucusu ve Futbol Birliği'nin başkanı olan James Lafontaine'e lige katılmak için 1906'da müracaat etti. Lig başlamış olduğu halde bu müracaat kabul edildi⁵. 1907 yılı yeni bir Türk futbol kulübünün kurulmasına şahit oldu. Galatasaray'dan sonra ikinci futbol kulübü olarak Fenerbahçe kuruldu⁶. Fenerbahçe 1909-1910 sezonu ile birlikte de İstanbul Futbol Ligi'ne katılmıştır.

1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet'ten sonra Galatasaray ve Fenerbahçe yanında yeni futbol kulüpleri de kurulmuştu. Bunlar Anadolu, İdmanyurdu, Türk İdman Ocağı, Süleymaniye, Telefoncular, Progres⁷, Beykoz gibi takımlardı. Diğer taraftan, İlk Türk spor kulüpleri olan Beşiktaş, Galatasaray ve Fenerbahçe kabul edilen Cemiyetler Kanunu çerçevesi içinde resmen kayıtlarını yaptırtırlarken yeni spor kulüpleri de tescillerini yaptırıyorlardı⁸.

3 Söz konusu etkinlikler öteden beri oluşturulmuş Constantinople Football Club bünyesinde gerçekleştiriliyordu. Bk. *İkdam*, 26 Ekim 1900.

4 *Türk Futbol Tarihi (1904-1991)*, s.14.

5 M. Ali Oral, *Türkiye Futbol Tarihi 1890-1912*, İstanbul 1954, s.50.

6 Kuruluşla ve kurucularla ilgili olarak bk. Barış Kenaroğlu-Barış Eymen-Alican Küçükcan, *Fenerbahçe Tarihi Meseleleri (1907-1914)*, İstanbul 2022.

7 Progre (Terakki) kulübü Aydınoğlu Raşid ve arkadaşlarıncı 1911 yılında kurulmuştur. Adından da anlaşılacağı üzere İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin futbola olan ilgisinin bir yansıması olarak faaliyete geçmiştir. 1914 yılından itibaren Altınordu olarak faaliyetlerini sürdürecektir.

8 Meşrutiyet'in ilanının ertesinde, kendiliğinden kurulan çeşitli dernekler 16 Ağustos 1909 günlü Cemiyetler Kanunu'yla beraber meşruiyet kazanmış, dernek kurma hak ve özgürlüğü 21 Ağustos 1909 tarihli bir yasayla Kanun-i Esasi'ye 120. madde olarak eklenmiş ve anayasal güvence altına alınmıştır. Bk. Mert Kerem Zelyurt, "Türkiye'de Fut-

II. Meşrutiyet'ten sonra sayıları gittikçe artan takımlar İstanbul Futbol Birliği'ne başvurarak Pazar liginde oynamak istediler. Fakat Futbol Birliği (Pazar ligi) onları lige dâhil etmedi. İleriki yıllarda bu kulüpler kendi aralarında örgütlenip yeni bir birlik oluşturmak istediler. Nitekim aralarında anlaşıp Cuma ligini organize ettiler. 1911-1912 sezonu itibariyle Cuma ligi başladı. Fenerbahçe Pazar liginde yer almakla beraber bu kulüplere destek oldu. Fenerbahçe bilahare Cuma ligine katılacaktır. Bu arada Galatasaray'ın üç yıl üst üste şampiyonluğundan (1908-1909, 1909-1910, 1910-1911) sonra 1911-1912 sezonunda Fenerbahçe şampiyon oldu⁹.

1916-1917 sezonunda iktidar partisi İttihat ve Terakki'nin desteklediği Altınordu kulübü büyük bir atılım yapacaktır. Talat Paşa bizzat Altınordu'yu himayesine almış ve yapılan transferlerle kadro güçlendirilmiştir. Fenerbahçe'den Bombacı Bekir, otomobil Nuri ve Haydar, Galatasaray'dan Refik Osman Altınordu kadrosuna katıldı¹⁰. Bunun neticesinde o sezonun şampiyonu Altınordu oldu. Altınordu 1917-1918 ve 1918-1919 sezonlarını da şampiyon olarak tamamlamıştı. İşgal dolayısı ile yapılamayan 1919-1920 sezonundan sonra 1920-1921'de Fenerbahçe, 1921-1922'de Galatasaray, 1922-1923'te Fenerbahçe şampiyon oldu¹¹.

İstanbul merkezli olarak düzenlenen futbol müsabakaları olduğu gibi Cumhuriyet'e intikal etmiş ve kulüpler, diğerlerinin de katılımıyla Osmanlı döneminde başlayan rekabetlerini Cumhuriyet döneminde de sürdürmüşlerdir.

Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın ve Futbol Federasyonunun Kurulması

Türk İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ), ülkemizin ilk çok kulüplü, çok sporlu ulusal spor yönetiminin örgütlenmesidir. Başlangıçta hedef olarak futbol organizasyonlarını düzenli bir hale dönüştürmek ve aynı zamanda sporu ülke geneline yaymak amacıyla İstanbul'da faaliyette bulunan spor kulüpleri

bolun Tarihine Bir Bakış: Toplumsal Sonuçları Açısından Futbol Ve Siyaset İlişkisi", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 9/2, 2014, s. 1766.

9 Kenaroğlu-Eymen- Küçükcan, *age.*, s. 143.

10 İttihat ve Terakki futbolun popülerliğinden faydalanmak amacıyla bir yandan Altınordu'yu desteklerken, diğer yandan da Fenerbahçe başkanlığına partinin en güçlü adamlarından Doktor Nazım Bey getirilmişti. Bu suretle İttihatçılar kamuoyunun Fenerbahçe'ye olan sempatisinden yararlanmayı amaçlamışlardı. Nâzım Bey 1916 yılında Fenerbahçe Kulübü başkanı oldu. Bk. Ahmet Eyicil, *Doktor Nazım Bey (1872-1926)*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/doktor-nazim-bey-1872-1926/>, son erişim tarihi: 12.02.2024.

11 *Türk Futbol Tarihi (1904-1991)*, s. 42-44.

tarafından girişimlere başlandı. İlk olarak, Galatasaray adına Ali Sami, Fenerbahçe adına Nasuhi, Anadolu adına Burhanettin ve eski Galatasaraylı futbolculardan Yusuf Ziya Beyler 26 Haziran 1920 tarihinde bir araya gelip yaptıkları bir dizi toplantının ardından “İdman İttifakı Heyet-i Muvakkatesi” adıyla bir geçici kurul oluşturmuş, İsviçre Federasyonu ve Spor Birliği Yönetmeliğini çevirerek çalışmalarını sürdürmüşlerdi. 15 Nisan 1921 günü Kadıköy’de İttihat Spor Kulüp binasında bir araya gelen on altı futbol kulübü arasında Altınordu, Anadolu İdman Yurdu, Süleymaniye, Fenerbahçe, Hilal, Vefa, Nişantaşı, Kumkapı, Darüşşafaka, Beylerbeyi, Türk Gücü, Makriköy, Galatasaray, Haliç, Fener ve Üsküdar yer almıştı. Ayrıca İttihat Spor, Dork, Enosis, Beşiktaş, İstella, Pera kulüplerinden oluşan Pazar Ligi’ni temsilen iki kişi ile Union Clup’ten iki kişi de toplantıya katılanlar arasındaydı. Geçici kurul, çalışmalarını tamamladıktan sonra Cemiyetler Kanunu’na göre tescil edilmek üzere Dahiliye Nezareti’ne başvurdu. TİCİ’nin kuruluş gerekçesi şu ifadelerle ortaya konulmuştu: *“Türk ırkı bugün kemiyet ve keyfiyetçe korkunç bir uçuruma sürüklenmektedir. Bu ırk düşüşünün sebeplerinden bir kısmı siyasi bir kısmı içtimaidir. Siyasi sebep, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarına yayılmış ülkenin muhafazasını Türk, epey zamandır, yalnız kendi kollarına yükletmiş, Batının aralıksız hücumlarına yalnız başına mukavemet etmiş ve bu mücadelesi uğrunda tabiatıyla mecalsiz kalmıştır. İçtimai sebebe gelince: cehalet, yaşama tarzı bilmemek, sıtma, verem, frengi, tütün, içki hayatımızı kemiren unsurların başlıcalarıdır... İşte ırkımıza, varlığımıza kasteden bu marazın, bu hallerin dehşeti karşısında yürekleri titreyen gençler bu millete taze hayat ve kuvvet vermek için birleşmelidirler”*¹².

22 Mayıs 1922 tarihinde *Türk İdman Cemiyetleri İttifakı* resmen kuruldu. TİCİ Heyet-i Merkeziyesi ilk toplantısında Ali Sami (Yen) Beyi başkanlık görevine seçip kâtip ve idare heyetini belirledi. Bu şekilde TİCİ Türk sporunun en yetkili kurumu haline geliyor ve ülkede spor birliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapmayı hedefliyordu¹³. Cemiyetin kuruluşundan kısa bir süre sonra futbol, güreş ve atletizm federasyonlarının kuruluş süreçleri başladı. Buna göre 31 Temmuz 1922 tarihi itibarıyla TİCİ bünyesinde Futbol Encümeni adı verilen bir hazırlık kurulunun kurulması kararı alındı. 24 Ağustos 1922 itibarıyla yapılan toplantıda kurul oluşturuldu¹⁴. TİCİ

12 Fevzi Çakmak, “Türk İdman Cemiyetleri (Türk Spor Kurumu)”, <https://ataturkan-siklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-idman-cemiyetleri-turk-spor-kurumu/>, son erişim tarihi: 29.10.2020.

13 *Spor Âlemi*, S.6/68, 9 Teşrinisani 1338.

14 *Spor Âlemi*, S.22/60, 15 Ağustos 1338.

nizamnamesine göre Futbol Encümeni ülkedeki futbol işlerinde salahiyet sahibi bir merkez konumundaydı¹⁵.

1922 Kasım'ında Fenerbahçe Kuşdili lokalinde yine toplanan TİCİ merkez heyeti kurumun faaliyet alanlarını belirlerken, bunlar arasında yer alan Türkiye Milli Şampiyonluğu düzenleme görevini, henüz memleketin her tarafıyla spor teması imkânı olmadığından sonraki dönemlere bırakıyordu¹⁶. Futbol müsabakalarında öteden beri herkesin yakındığı bir husus vardı. O da hakemlerin yetersizliği idi. Bu handikapı gidermek için Futbol Encümeni hakem kursu açtı¹⁷.

Bu arada yaşanan gelişmeler çerçevesinde Anadolu'da zafer kazanılmış, ülke işgalden kurtarılmıştı. Dolayısı ile TİCİ organizasyon yapısının bütün ülkeyi kapsayacak şekilde olabilmesi için tüzük tadil kongresine gitti. 1923 yılı Şubat ayı itibariyle TİCİ sporun ülkeye yayılması vazifesi çerçevesinde ülke çapında spor müsabakaları düzenleyecekti¹⁸. Fakat savaştan yeni çıkan ülkede hemen spor organizasyonları yapmak zordu. Ayrıca bir süre mahalli teşkilatların kurulmasını da beklemek gerekecekti. Nitekim TİCİ aldığı bir kararla bir buçuk yıllık bir intikal devresi belirledi¹⁹.

28 Mart 1923 tarihinde TİCİ merkez heyetini olağanüstü toplantıya davet ederek kurulların yeniden belirlenmesine karar verdi. 13 Nisan 1923 tarihinde Şehzadebaşı'nda Letafet Apartmanı'nda yapılan toplantıda TİCİ Başkanlığına Ali Sami Bey seçildi. Aynı toplantıda Futbol Encümeni'nin adı Futbol Heyet-i Müttehidesi'ne çevrildi ve federasyon heyeti oluşturuldu. Futbol Heyet-i Müttehidesi Başkanlığına Yusuf Ziya Bey, idare heyeti üyeliklerine Hamdi Bey, Fethi Bey, Saim Bey, Orhan Bey, Burhan Bey, Nasuhi Bey seçildiler²⁰. Atletizm Heyet-i Müttehidesi Başkanı Seyfi Bey, Güreş Heyet-i Müttehidesi Başkanı Ahmet Bey oldular.

15 *Spor Âlemi*, S.2/64, 12 Teşrinievvel 1338.

16 *Spor Âlemi*, S. 7/69, 16 Teşrinisani 1338.

17 *Spor Âlemi*, S. 11/73, 13 Kanunievvel 1338.

18 *Spor Âlemi*, S. 21/83, 22 Şubat 1339.

19 *Spor Âlemi*, S. 22/84, 29 Şubat 1339.

20 *Türkiye İdman Mecmuası*, S. 11, 17 Nisan 1339, s. 326; *Spor Âlemi*, S. 29/91, 18 Nisan 1339. Görüldüğü üzere FIFA'ya girmesi kabul edilen Türkiye Futbol Federasyonunun başkan ve yönetimi 13 Nisan 1923 tarihinde Futbol Heyet-i Müttehidesi olarak belirlenmiştir. Hâlbuki Futbol Federasyonu tarafından hazırlanan (*Türk Futbol Tarihi (1904-1991)*, Ed. Erdoğan Arıpınar, C I, 1992, s.4) başlıklı çalışmada Futbol Federasyonunun Letafet Apartmanında kuruluş tarihi olarak 23 Nisan 1923 günü gösterilmektedir. Diğer taraftan TİCİ'nin 15 Ağustos 1922 tarihinde yaptığı toplantıda Futbol Encümeni adıyla bir kurul oluşturmuş olması da önemlidir. Çünkü Futbol Heyet-i Müttehidesi kurulları oluşana kadar olan sürede alınan kararlar Futbol Encümeni'nce belirlenmiştir.

Futbol Heyet-i Müttahidesi 21 Mayıs 1923 de Cenevre’de yapılacak Uluslararası Futbol Federasyonu toplantısına katılmak üzere kurumun sekreteri Möşyö Hirschman’dan bir davet aldı. Esas itibariyle 1922 yılında Futbol Encümeni geçici olarak FİFA’ya kabul edilmişti. Bu defa kati kabul gerçekleşecekti. Bu toplantıda Futbol Federasyonunu Servet-i Fünun sahibi Ahmet İhsan Bey temsil edecekti²¹. Toplantı neticesi Türkiye Futbol Federasyonu 21 Mayıs 1923 tarihi itibariyle oybirliği ile FİFA’ya kabul edildi²².

Umumi Nizamnameye Göre TİCİ’nin Görev ve Yetkileri

Bu arada büyük zaferden sonra ülkedeki iller “idman mıntıkaları” olarak belirlenmişti. Bundan amaç başta futbol olmak üzere bütün spor dallarını Türkiye geneline yaymaktı. Nitekim 1922 yılı sonlarından itibaren, önceden İstanbul’da yapılmakta olan spor dalları Anadolu’ya yayılmış, Ankara, İzmir, Rize, Trabzon, Konya, Mersin, Adana, Zonguldak, Sivas, Erzurum, Samsun, Bursa, Balıkesir, Eskişehir, Edirne mıntıkaları oluşturulmuştu²³. TİCİ 1923 Mayıs’ı itibariyle nizamnamesinin 4. Maddesi uyarınca mıntıkaları kendi bünyelerinde idman teşkilatı yapmaya davet etti. Bu kapsamda öncelikle İstanbul mıntıkası 1 Haziran 1923 itibariyle faaliyete geçti²⁴.

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Esas Nizamnamesinde kuruluş amacının izah edildiği bölümün 2. Maddesi “Mıntika birinciliğini kazanan kulüplerin her sene bir şehirde toplanması suretiyle müsabakalar tertip edip Türkiye birincisini tayin etme” yetkisine sahip olduğuna dairdi. Nizamnamenin Vazifeler bölümünde 2. Madde TİCİ’nin görevleri arasında Türkiye birincilikleri düzenleme vazifesinden söz ediyordu: “Her sene mahalli ve umumi müsabakalar tertip ve Türkiye idman birinciliklerini tayin etmek”. Nizamnameye göre; herhangi bir spor dalında federasyon teşkil edilebilmesi için o sporun yapıldığı en az üç mıntikanın mevcut olması gerekmektedir. Bu çerçevede oluşan federasyonlar arasında yer alan futbol federasyonu faaliyete geçmişti. TİCİ bünyesindeki Futbol federasyonu, nizamnamenin 23 maddenin ikinci fıkrasının gereği olarak **“her sene Türkiye futbol birincisinin belirlenmesi”** ile yükümlü idi. Nizamnamenin mıntıkalarla ilgili bölümünde ise 36. madde 2. Fıkra da futbol mıntıkaları **“her sene mıntika birincilik müsabakaları tertip etmek”**le yükümlü idi. 36. Maddenin 13. Fıkrası mıntika heyetinin “her

21 *Spor Âlemi*, S.32/94, 9 Mayıs 1339, s.1.

22 *Spor Âlemi*, S. 35/97, 31 Mayıs 1339, s.1.

23 Kurthan Fişek, *100 Soruda Türk Spor Tarihi*, İstanbul 1985, s. 115-116.

24 *Spor Âlemi*, S. 36/98, 6 Haziran 1339.

sene öncelikle kulüpleri mıntika birinciliği müsabakalarına davet etmesini” öngörüyordu. 21. Fıkra ise heyetin mıntika birincilerinin bir üst turnuva olan Türkiye birinciliğine katılabilmelerini sağlaması gerektiği vurgulanıyordu. 37. Madde müsabakalara katılacak mıntıkların kendileri için bir veya iki renk tayin etmelerini öngörüyordu. Bununla birlikte hiçbir mıntika milî renk olan kırmızı beyaz renklerini bir arada kullanamazdı. 47. Maddede Askeri idman yurtlarının durumuna değinilmişti. Buna göre Askeri idman yurtları bulundukları mıntikanın resmi birincilik müsabakalarına katılabilirler, şampiyon olmaları halinde Türkiye birinciliğine de iştirak edebilirlerdi. Müsabakaların düzenlenmesi ile ilgili hususlar da oldukça dikkat çekicidir. Buna göre 58. Madde “mıntikalarda teşekkül etmiş mütehasşıs heyeti bulunan bir spor dalının mıntika senelik birincilik müsabakaları ve Türkiye’de federasyonu teşekkül etmiş her spor dalının senelik Türkiye birincilik müsabakaları yapılır. Türkiye’de bir spor dalının senelik birincilik müsabakası için bir tek Türkiye birinciliği ve teşkilata sahip mıntikalarda ancak senelik birer mıntika birinciliği müsabakası yapılır”. Madde 59 “senelik birincilik müsabakalarına iştirak eden müsabıkların hepsinin bir arada icrayı müsabaka etmelerine imkân olmadığı halde, galipleri asıl senelik birincilik müsabakalarına iştirak eylemek üzere derecei iptidaiyede birtakım müsabakalar yapılır ki; bunlara grup müsabakaları denir. Bunların adedi mahdud değildir. Madde 65 **“Türkiye birinciliğine iştirak edeceklerin behemehal o senenin mıntika birincilik müsabakalarına bilfiil katılmış olması gerekir.** Madde 66 “idman cemiyetleri ve bunların tescilli mensupları işbu nizamnamedeki şartları ifa ve hukuk ve derecatı ihraz ettikçe kendi mıntikası birinciliği ve bunu kazandığı takdirde Türkiye birincilikleri müsabakalarına aletderecat iştirak hakkını haizdirler. Madde 67 “birincilik müsabakalarına katılacak takımların oyuncuları sadece o kulübe mensup olacaktır. Karma takımlar kabul edilemez. Nizamname ilginç bir şekilde küme düşme meselesine de açıklık getirmektedir (madde 69). Buna göre; takımların gücüne göre oluşturulmuş mahalli gruplarda, yapılan müsabakalar neticesinde her sene sonunda üst gruptaki sonuncu takım ile alt gruptaki birinci takım arasında terfi müsabakası yapılır. Bu müsabakaların galipleri üst gruba çıkar. Mağlupları alt gruba düşer²⁵.

TİCİ esas nizamnamesinde yer alan hususlar açık bir şekilde gösteriyor ki; eğer bir futbol takımınız varsa, kendi mıntikanızda birinci olmanız size Türkiye

25 *Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Teşkilat ve Nizam-ı Umumiye*, Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul 1923.

birinciliği müsabakalarına katılma hakkı verir. Bu aşamada da rakiplerinize üstünlük sağlarsanız Türkiye şampiyonu olursunuz. Başka bir ifade ile ülkenin herhangi bir mıntikasından herhangi bir takım gücü varsa Türkiye birincisi olma imkanına sahiptir. Bu durum birkaç takımın kendi aralarında müsabaka yapmalarından çok öte, Türkiye birinciliğinin ülkedeki her takıma açık bir turnuva olduğunu ispat eder. Ayrıca bunların mahalli değil ulusal turnuvalar olduğu da nizamnameden net bir şekilde anlaşılmaktadır. Nitekim, konumuzu teşkil eden, 1924 Türkiye Futbol birinciliği müsabakaları da bu çerçevede hayata geçirilen resmi ve ulusal bir şampiyonadır.

Türkiye İdman Cemiyetleri ittifakı 1924 yılında 170 numaralı Kararname ile kamu yararı gözetken dernek olarak kabul edilmiştir. Bu Teşkilat Türkiye'yi dışarda temsil etmeye yetkili kılınmıştır²⁶. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk Türk İdman Cemiyetleri İttifakı hamiliğini, Başbakan İsmet İnönü fahri başkanlığını üstlenmişti. İttifak ülkenin çok sporlu resmi spor örgütüydü.

TİCİ'nin ülkeyi dışarıda temsil etmesi yetkisi olmasına rağmen, 1924 Paris olimpiyat oyunlarına katılacak maddi imkânları yoktu. Türk insanının Türklük bilinci içerisinde milli temsil duygularının beynelmilel müsabakalarda gelişeceğine inanan Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, Maarif Vekili Sefa Bey vasıtasıyla Selim Sırrı Bey'e bir telgraf çekti. Telgrafta gençlerimizin 1924 Paris olimpiyat oyunlarına iştirak edebilmesi için ne gibi yardımlara ihtiyaç duyulduğu salahiyet sahibi kimselerle görüşülerek bildirilmesi istenmişti²⁷. Türklük kimliği ilk defa birçok ülkenin katıldığı uluslararası düzeyde temsil edileceğinden olimpiyatlara katılımın üzerinde önemle durulmuştur. Bu nedenle, Cumhuriyet Hükümeti Türk gençlerinin 1924 Paris olimpiyat oyunlarında ülkelerini başarılı bir şekilde temsil etmeleri için TİCİ adına bütçeden 17.000 lira ayrılmasına karar vermiştir²⁸.

Türkiye Futbol Birinciliğinin İhdas Edilmesi

Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı ve Türk Futbol Federasyonunun ilk icraatlarından biri ülke genelinden futbol takımlarının katılacağı bir Türkiye Birinciliği organizasyonunu gerçekleştirmesidir. Bununla ilgili olarak öncelikle bir nizamname hazırlanmıştır. Buna göre;

26 Güner Ekenci - M.Zahit Serarslan, "Gelişim Aşamaları Bakımından Türk Spor Teşkilatı ve Değerlendirmesi", *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, II/3, 1997, s.74.

27 Murat Özmaden, "Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCİ) Dönemi Milli Ruh ve Milli Temsil, Siyasi ve Milli Propaganda ile Ülkeyi Tanıma-Tanıtmaya Çabaları", *Uluslararası Bilim İnsanları Dergisi*, 2010, C 7, S.1, s.1446.

28 Kurthan Fişek, *age.*, s. 108.

“Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı nizam-ı umumisinin 2.maddesinin 2. ve Heyet-i Müttehide nizamnamesi faslındaki 22.maddenin keزالık 2.fıkraları mucibince her sene Ağustos’ta tertibi lazım gelen “Türkiye Birinciliği” müsabakaları bu sene 29 Ağustos 1924 Cuma günü başlamak üzere Ankara’da icra olunacaktır. (Merkez-i Umumi, idmancılarının hakkıyla ibraz-ı ehliyet edebilmelerini temin için müsabakaların birer gün fasıla ile icrası esasını kabul ettiğinden bu itibarla alakadar zevatın azimet ve avdet müddeti hariç olarak Ankara’da bir haftadan fazla ikameti derpiş etmeleri ve kabl’el-müsabaka istirahat ve hazırlık için laakal 27 Ağustos Çarşamba günü Ankara’ya muvasalat etmiş bulunmaları lazımdır.) Ankara’da sahaların ihzarı, soyunma ve seyirci mahallerinin temini ve bilumum idmancılarının Ankara’da iâşe ve ibateleri gibi hususat hakkında vaki olacak teşebbüsâtın file isali hususunda merkezi umumice Ankara Mıntıkası Heyet-i Merkeziyesi’ne salahiyet verilmiştir. İdmancılarının ehven-i şeraitle azimet ve avdet ve iskân ve iâşelerinin temini hususu merkezi umumice hükûmetten rica edilecektir. Merkezi umuminin 11 Haziran 1924 tarihli celsesinde takarrür ettirilen bervechibala hususat bilumum mıntikalara ve heyet-i müttehidelere tamim olunur”²⁹.

Söz konusu nizamnamede belirtilen hususlar uyarınca Türkiye Birinciliği hazırlıkları da başlamıştır. Konu takip edildiğinde dönemin basın organlarının da şampiyonayı çok önemsedikleri ve satırlarında geniş bir şekilde yet verdikleri görülmektedir. Bu kapsamda; Edirne kaynaklı 1 Eylül 1924 tarihli bir haberde Türk Ocağı Futbol takımının Edirne birincisi olarak Türkiye şampiyonasına katılacağına değinilmektedir. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin haberi şöyledir: “Edirne Futbol Şampiyonluğu ve Ankara Müsabakaları. İşçiler Yurdu, Turan ve Türk Ocağı idman kulüpleri arasında icra edilen turnuva müsabakalarında Türk Ocağı futbol takımı Edirne şampiyonluğunu ihraz eylemiştir³⁰. İdmancılar Ankara’da icra edilecek şampiyonluk müsabakalarına iştirak etmek üzere yarın hareket edecektir”.

29 *Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı Ağustos 340 Nibayetinde Ankara’da İcra Olunacak İlk Türkiye Birinciliği Müsabakaları Talimatı Umumi Program Türk İdmancılarının Ankara’da Akd Edecekleri Umumi Kongre Talimatı*, Hüsn-ü Tabiat Matbaası, İstanbul 1340, s. 3-7.

30 Haberden net bir şekilde anlaşıldığı gibi Edirne Türk Ocağı takımı Türkiye Futbol birinciliği müsabakalarına katılabilmek için önce kendi şehrindeki takımlarla müsabakalar yapmış, onlara üstünlük sağladıktan sonra Ankara’daki finallere gitmeye hak kazanmıştır. Bu statü diğer mıntikalardan gelen kulüpler için de geçerlidir. Onlar da önce kendi mıntıklarının şampiyonu olacaklar, ancak bu başarıyı sağladıkları takdirde Ankara finallerinde yer alabileceklerdir.

Anlaşıldığı üzere iller bazında oluşturulan mıntıkaların birincileri Türkiye şampiyonasına katılacaklardır. Nitekim takip eden günlerde *Şehrimizde Mühim Bir Spor İçtimai* başlığı altında şu haber yer almıştır: “On dört mıntika birincilikleri arasında şampiyonluk müsabakası ve bir kongre olacaktır. Evvelki gece Dumlupınar’dan gelen trenlerden biri sporcularımızı hamil bulunuyordu. Tren, Ankara’ya girerken havaifşekler atarak büyük bir sürur ve pek canlı bir hareketle istasyona vasıl oldular. Bu münasebetle gençlerin ne için geldiklerini ve teşkilatlarının neden ibaret bulunduğunu birkaç sözle izah etmeyi münasip görüyoruz: Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, bütün memalik-i mütemeddinedeki teşkilata benzer bir şekilde vücut bulmuş bir cemiyettir. İdmancılık nokta-i nazarından memleket mıntıklara tefrik edilmiş ve bu mıntikalarda yapılan hususi müsabakalarda birinciliği ibraz eden gençler, birbiriyle çarpışarak Türkiye Birinciliğini kazanmak üzere buraya gelmişlerdir. İdman Cemiyetleri İttifakı’nın elyevm mevcut menatık adedi on dörde baliğ olup harf sırasıyla aşağıdadır: Adana (alamet-i farikası: Siyah-Beyaz), Antalya(...), Ankara (Yeşil), İzmir (Mor), İstanbul (Kırmızı), Eskişehir (Siyah), Bahriye (Lacivert), Bursa (Beyaz), Canik (Sarı), Harbiye (Hâki), Karesi (Kurşuni), Kocaeli (Kahverengi), Konya (Sarı-Yeşil), Trabzon (Vişneçürüğü). Bunlardan dokuzu elyevm Ankara’da bulunuyorlar. Çarşamba sabahı gelecek olanlar: İzmir, Eskişehir, Harbiye, Trabzon, Antalya’dır. Mıntika başkanları Bursa’da bulunan Gazi Paşa hazretlerine arz-ı tâzim ve şükran için merkez-i umumi reisi Ali Sami Bey vasıtasıyla müşterek bir telgraf keşide etmişlerdir. Dün heyet-i vekile hal-i içtimada olduğundan ziyaretlerini bugüne tehir etmişlerdir. Bu heyet Büyük Millet Meclisi’ni, Şehremaneti’ni, vilayeti ve gazetemizi ziyaret etmişlerdir. Spor mesail-i umumiyesiyle iştigal etmek üzere, merkez-i umumi reisi ve mıntika reislerinden mürekkep bir heyet-i icraiye teşkil edilmiştir. Muhtelif müsabakalar, menatıktan gelen alakadar spor cemiyetleri murabhasları tarafından idare edilecektir”³¹.

Görüldüğü üzere 14 ayrı mıntikadan Ankara’ya gelen futbol takımları düzenlenen organizasyonda yer almış bulunmaktadır. Bunlara bilahare Edirne şampiyonu Türk Ocağı futbol takımının ilavesiyle katılımcı sayısı 15’i bulmuştur. Gelişmeleri takip ettiğimizde devletin en üst düzeyde söz konusu şampiyonayı sahiplendiği ve destek oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim organizasyonu yapan TİCİ nin başta Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa olmak üzere devlet yetkilileriyle yaptığı yazışmalar bu konuda açık bir fikir vermektedir:

31 *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Eylül 1924.

Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı riyaseti tarafından Reisicumhur Gazi Paşa Hazretlerine 30 Ağustos zaferinin yıl dönümü münasebetiyle bervechiatı telgraf keşide kılınmıştır:

“Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine;

Genç cumhuriyetimizin büyük bir inkişafa mazhar olan İdman Cemiyetleri İttifakı ilk Türkiye birincilik müsabakalarını zaman-ı riyasetinizde Ankara’da yapmakla bahtiyardır. Bütün Türk idmanlıları namına zât-ı devletlerinize arz-ı şükran ve takrimat eylerim büyük reisimiz efendimiz hazretleri.

T.İ.C. Reisi Ali Sami”

~ Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri cevaben şu telgrafı lütuf buyurmuşlardır:

“Ankara’da: T.İ.C.İ. Reisi Ali Sami Bey’e

30 Ağustos zaferinin hatırasını ihya vesilesiyle vaki olan tebrikat ve temenniyanıza teşekkür ederim. Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal”³²

2 Eylül günü Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı heyeti Ankara’da çeşitli temaslarda bulunmuşlar, bu kapsamda Başvekil İsmet Paşa’yı ziyaret etmişlerdir. Hakimiyet-i Milliye gazetesi ziyareti “dün öğleden sonra Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı kongresi³³ muvakkat heyet-i icraiyesi Başvekil İsmet Paşa hazretleri tarafından kabul buyurulmuşlardır. Paşa hazretleri murahhas beylerden şehirleri idman teşkilatları hakkında bir müddet samimi ve mültefit suallerle izahat aldıktan sonra memleket sporcularına ittihat ve sporun memleketimizde hakkıyla icra edilebilmesi için ilmî yollardan yürünmesi lüzumunu pek kıymetli ifadelerle anlatmışlardır” şeklinde duyurmuştur. Heyet üyeleri İsmet Paşa dışında Müdafaa-i Milliye Vekili Kazım Paşa, Maarif Vekili Vasıf Bey ve Vali vekilini de ziyaret etmişlerdir³⁴.

Diğer taraftan müsabakalara başlama hazırlıkları da devam etmektedir. Bu çerçevede;

Mıntika başkanlarından teşkil edilen heyet-i icraiye erkek muallim mektebinde toplanarak matbuat bürosuna ait vazifeleri taksim etmiştir. Müsabakaların netayicini tebliğ ve spor teşvikatına müteallik makaleler tahririne

³² *Hâkimiyet-i Milliye*, 3 Eylül 1924.

³³ Türkiye Birinciliği müsabakaları yanında Ankara’da TİCİ’nin Genel Kurul toplantıları da yapılacaktı.

³⁴ *Hâkimiyet-i Milliye*, 3 Eylül 1924.

Ferit Faik; ziyaretler, kararlar ve içtimalarla her türlü münasebata müteallik istihbarata Sıtkı Hamid, kongre safahatını matbuata tebliğe Emin Alaaddin Beyler memur edilmiştir.

İdmancılara ait iş ve hususlarla iştigal etmek üzere Erkek Muallim Mektebi'nde bir müracaat kalemi tesis olunmuştur. İaşe ve ibate, kongre matbuat ve istihbarat, müsabaka şubelerine tefrik edilen bu kalem saat ondan on ikiye kadar ifa-i vazife edecek ve bilumum idmancılardan müracaatına açık bulunacaktır.

T.İ.C.İ. kalemi ve heyet-i icraiyesinin teşekkül eden kalemleri erkek muallim mektebinde sabahları 10'dan 12'ye kadar faaliyette bulunacaktır.

3 Eylül günü saat 10'da bütün idmancılar istasyonda toplanarak İstanbul tarihiyle gelecek olan son idmancı kafilesini istikbal edeceklerdir.

Aynı gün saat dörtte bilumum menatik idmancılarını millet bahçesinde saf-ı harp nizamında içtima edeceklerdir. Rasime-i takdimi müteakip önlerinde mızıka olduğu halde manga kolunda şehri dolaşacaklardır.

Maarif Vekaleti, Sıhhiye Vekalet-i Celilesi'nden idmancılara tevzi için bir miktar kinin talep etmiştir.

Tahtakale ve Şengül hamamları münavebe ile sabahleyin saat yediden ona kadar idmancılara tahsis edilmiştir.

Bu şekilde sürdürülen hazırlıklardan sonra sıra müsabakaların yapılmasına gelmiştir. Başta futbol olmak üzere atletizm, güreş, halter ve bisiklet branşlarında birincilik müsabakaları gerçekleştirilecektir. Müsabakaların ne surette cereyan edeceği ile ilgili olarak bir de nizamname hazırlanmıştır. 1924 yılı Türkiye birinciliklerinin belirlenme yöntemlerinin yer aldığı nizamname muhtevası şu şekildedir:

Nizamname

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı

1924 yılı ağustos ayı sonun Ankara'da icra edilecek

İlk Türkiye Birinciliği Müsabakaları

Talimatı

Umumi Program

Türk İdmancılarının Ankara'da akdedecekleri

Umumi Kongre

Talimatı

Türkiye Birinciliği Müsabakaları

1. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı nizam-ı umumisinin 2.maddesinin 2. ve Heyet-i Müttehide nizamnamesi faslındaki 22.maddenin keza 2.fıkraları mucibince her sene Ağustos'ta tertibi lazım gelen "Türkiye Birinciliği" müsabakaları bu sene 29 Ağustos 1924 Cuma günü başlamak üzere Ankara'da icra olunacaktır. (Merkez-i Umumi idmanlıların hakkıyla ibraz-ı ehliyet edebilmelerini temin için müsabakaların birer gün fasıla ile icrası esasını kabul ettiğinden bu itibarla alakadar zevatın azimet ve avdet müddeti hariç olarak Ankara'da bir haftadan fazla ikameti derpiş etmeleri ve kabl'el-müsabaka istirahat ve hazırlık için laakal 27 Ağustos Çarşamba günü Ankara'ya muvasalat etmiş bulunmaları lazımdır.)

2. Mezkûr 22.maddenin aynı fıkrasındaki serahate tevfikân bu müsabakalara yalnız mıntika birincileri (ferd ve takım) iştirak edebileceklerdir. Ferd ve takımların resmen müteşekkil ve ittifağa müseccel mıntikalara mensup olması bir şart-ı tabidir. Müsabakalara hiçbir muhtelit takım kabul olunmaz. Ferd veya takımlar muhakkak bir kulübü temsil edeceklerdir. Müsabakalara girecek idmanlılar merbut (numune:1) vechle bir vesaikayı hamil bulunacaklardır. (Mıntika birincilerinin tayini için mıntıklarda müsabakalar icrası nizam-ı umumiyeimizin mıntika nizamnamesi faslındaki 33.maddenin 2.fıkrası ahkamı iktizasından bulunduğundan Türkiye Birinciliklerine esas teşkil edecek olan bu müsabakaların – henüz icra edilmemiş ise – birlik nizamnamesi faslının 61.maddesi mucibince sürat-i icrası ve olimpiyatlarla gönderilmiş olan idmanlıların hukukunu muhafaza için tehiri icap eden mıntikalarda da nihayet 20 Ağustos'a kadar intacıyla, neticesinin hemen işarını merkezi umumi mıntikalardan rica eder. **Mıntika birinciliğinden**, birlik nizamnamesinin 44.maddesine nazaran **mafevk müsabakalar olan Türkiye Birinciliği** müsabakalarına hakk-ı iştirak mesai de birlik nizamnamesinin 60 ve 67.maddeleriyle mukaddem ve muahhar mevadının tetkiki, kulüpler ve mıntikalar için faideli olacağına merkezi umumi celb-i nazar eder.)

3. Nizam-ı umumiyeimizin küme ve birlik nizamnamesi faslının 43. Ve 44.maddelerinin işaretiyle 45.madde ve 46.maddenin 1.kısmı mucibince, işbu müsabakalar da elyevm heyet-i müttehidesi mevcut sporların her biri (yani: futbol, atletizm, güreş, halter, bisiklet) için birer "Türkiye Birliği" teşkil olunacaktır.

4. Mezkûr 46.maddedki sarahate nazaran işbu Türkiye Birliğinde, alakadar heyet-i müttehide reisi riyaset ve kâtibi kitabet edeceği gibi her mıntıkada o idmanın birinciliğini ihraz etmiş olan takım veya ferdlerin mensup olduğu kulüplerden birer murahhas da aza olarak bulunacaklardır. (Her heyet-i müttehide reisi ile kâtibi ve merbut (numune:2) vechle birer salahiyetnameyi hamilen mezkûr murahhaslar 28 Ağustos Perşembe günü öğleden evvel saat 10'da Ankara Mıntıka Merkezi'nde birleşeceklerdir.)

5. Birlik nizamnamesinin 43.maddesine nazaran muvakkat veya binaenaleyh kendine ait müsabakanın entacında vazifesi hitam bulacak olan işbu birlikler keza birlik nizamnamesinin vezaif serlevhalı 49.maddesinden kendilerine teallik eden 4-5-7-8-10-13-14-15 numaralı fıkralarının tatbik ahkamıyla mükelleftirler. (Bu cümleden olarak bilhassa 4. ve 8.fıkralar ahkâmının tatbiki için ilk içtimada murahhaslar temsil ettikleri müsabıkların esamisini mebni bir listeyi (Futbol takımları ihtiyatlarıyla beraber 15 idmancıyı tecavüz etmeyecektir. Liste numune: 3 vechle birliğe verecekler ve birlikçe de buna müsteniden müsabakaların suret-i icraları tespit ve hakemleri intihab ve tayin olunarak keyfiyeti hemen bamazbata heyet-i icraiye tevdi edilecektir. Heyet-i icraiye müsabakalara ve müsabıklara ait hususatı gazete ile ilan edecektir. Birlikleri kendine ait müsabakaların hitamında birinciliği ihraz edenlerin 10.fıkra mucibince şehadetnamelerini tanzim ile heyet-i icraiye ita edecektir.

6. Heyet-i Müttehideleri mevcut idmanın ancak bir mıntıkada resmen birincileri tayin etmiş bulunduğu ve şu hâlde müsabakalarda rakibi çıkmadığı takdirde bunlar Türkiye Birincisi kabul edilir.

7. Müsabakalara büyük bir resmi geçit icrası ile ibtidar olunacak ve Türkiye Birinciliklerinin mükafatı fevkalade merasim ile umum müsabakaların hitamında tevzi edilecektir.

8. Bervechi bala şerait-i nizamiye ve hutut-ı esasiye dairesinde icrası lazım gelen işbu resmi müsabakalara ait bilcümle talimatı merkezi umumi verecektir.

9. Ankara'ya muvasalatla bilumum tertibat ve icraatı tanzim ve teftiş ile mükellef bulunmak ve bu hususta mafevk amir ve merci olmak üzere merkezi umumi reisi ile umum mıntıkalar merkez rüesasından (veya vekillerinden) mürekkep fevkalade bir heyet-i icraiye teşkil edecektir. (İttifakın bilumum mensubunu heyet-i icraiyenin tevdi edeceği hidematı ifa ve onun kararı dairesinde hareket etmeyi bir vazife-i şeref telakki edeceklerdir.)

10. Ankara'da sahaların ihzarı, soyunma ve seyirci mahallerinin temini ve bilumum idmançıların Ankara'da iâşe ve ibateleri gibi hususat hakkında vaki olacak teşebbüsâtın fiile isali hususunda merkezi umumice Ankara Mıntıkası Heyet-i Merkeziyesi'ne salahiyet verilmiştir.

11. İdmançıların ehven-i şeraitle azimet ve avdet ve iskân ve iâşelerinin temini hususu merkezi umumice hükûmetten rica edilecektir. Merkezi umuminin 11 Haziran 1924 tarihli celsesinde takarrür ettirilen bervechibala hususat bilumum menâtika ve heyet-i müttehidelere tamim olunur³⁵.

Merasim Programı

1. Müsabakaların yevm-i ibtidarı olan 29 Ağustos 1924 Cuma günü öğleden sonra saat 1'de bütün idmançılar müsabaka sahasının muayyen mahalinde içtima edecek ve bervech-i ati sırayı takiben bir geçit resmi icra olunacaktır:

3 İdmançı muhafazasında Türk Sancağı

(10 hatve sonra) Merkezi Umumi, Heyet-i Müttehideler ve Mıntika Merkez Heyetleri

(20 hatve sonra) Olimpiyatta Türkiye'yi temsil etmiş olan her sınıf idmançılar (milli müsabık formasıyla)

(20 hatve sonra) Huruf, hece sırasıyla mıntikalar:

3 idmançı muhafazasında mıntika bayrağı (Mıntika bayrakları kaidesi (90-180) santimetre ebadında müselles olacak ve kaidenin iki başında ceman (110) santimetre dolanda bir kordonla iki buçuk metre boyunda bir göndere merbut bulunacaktır. Bayrak mıntikanın alamet-i farikası olan renkte olacak ve ortasına bir beyaz yıldız resmedilmiş bulunacaktır.

(10 hatve sonra) Mıntika formasını labis futbolcu kıyafetinde 11 idmançı (Mıntikalar arasında yirmişer hatve mesafe)

Türkiye müsabakalarına iştirak edecek olan idmançılar (Kendi kulüpleri formasıyla iştirak edecekleri idmana mahsus en muntazam kıyafetle bulunacaklardır. Formanın sol tarafında kendi mensup oldukları mıntikanın renginde ve 10 santimlik bir daire dahilinde çizilmiş bir yıldız bulunacaktır. – madde 34 -)

35 *Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı Ağustos 340 Nibayetinde Ankara'da İcra Olunacak İlk Türkiye Birinciliği Müsabakaları Talimatı Umumi Program Türk İdmançılarının Ankara'da Akd Edecekleri Umumi Kongre Talimatı*, s. 3-23. Söz konusu talimatnamede, konu itibariyle burada yer verilmesine gerek görülmemeyen, TİCİ genel kurulunun işleyiş sürecine dair hükümler de bulunmaktadır.

2. Geçidi müteakip gruplar kendilerine sahada işaret olunacak mahale gelip ahz-ı mevki edeceklerdir.

3. Bu merasimin hitamından sonra herkes vazifesine ve yerine geçerek müsabakalara ibtidar olunacaktır.

Müsabakaların Nev'i

(Müsabakalarda Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı nizamatıyla beynelmilel spor kavaidnameleri ahkamı tatbik olunur)

Atletik İdmanlar

100 metre koşu	Hız alarak yüksek atlama
200 metre koşu	Hız alarak uzun atlama
400 metre koşu	3 adım uzun atlama
800 metre koşu	Sırıkla yüksek atlama
1500 metre koşu	Cirit atma
5000 metre koşu	Gürz atma
10000 metre koşu	Gülle atma
110 metre manialı koşu	Bayrak yarışı 4x100 metre

Pentatlon: (5 idman) Baladakilerden 2-5-10-13-14 numaralı müsabakalardır.

Dekatlon: (10 idman) Keza 1-3-5-8-9-10-12-14-15 numaraları müsabakalardır.

(5 veya 10 idmana girecek olanlar hakem heyetinden bir alamet-i mahsusa talep etmelidirler.)

Futbol

Futbol turnuvasında “yenilen çekilme” usulu tatbik edilecek ve kimin kiminle karşılaşacağı kura ile tayin olunacaktır. Takımlar adedinin 16, 8 veya 4'e ırcı için, olimpiyatlarda olduğu vechle lüzumu takdirinde resmi müsabakalardan evvel tasfiye müsabakaları yapılacaktır. (Olimpiyat programı sahife 74)

Güreş ve Halter

Beynelmilel nizamata mucibince kabul edilen altı sıklet üzerinden.

Bisiklet

1000 metre sürat ve 50 kilometre mukavemet

Program

1. Gün / 29 Ağustos

Resmi geçit

100 metre koşu (seçme)

800 metre koşu (nihai)

Hızla uzun atlama (nihai)

Gürz atma (nihai)

100 metre koşu (nihai)

Bisiklet: 1000 metre sürat (seçme)

Futbol: 1 ile 2 numaralı takımlar arasında

Güreş: (kapalı yerde) birinci seçme

2. Gün / 30 Ağustos

Kongre resmi küşadı

Futbol: 3 ve 4 numaralı takımlar arasında

3. Gün / 31 Ağustos

Futbol: 5 ve 6 numaralı takımlar arasında (sabah)

200 metre koşu (seçme)

400 metre koşu (seçme)

3 adım atlama (nihai)

110 metre manialı (seçme)

200 metre koşu (nihai)

Bisiklet: 1000 metre sürat (nihai)

Futbol: 7 ve 8 numaralı takımlar (akşam)

Güreş: (kapalı yerde) İkinci seçme

4. Gün / 1 Eylül

Kongreye devam

5. Gün / 2 Eylül

110 metre manialı (nihai)

10000 metre koşu (nihai)

Hızla yüksek atlama (nihai)

4x100 bayrak yarışı (seçme)

1500 metre koşu (nihai)

Bisiklet: 50000 metre (nihai)

Futbol: 2 ve 1 numaralı grubun galibi ile 3 ve 4 numaralı grubun galibi arasında

Güreş: (kapalı alanda) 3. Seçme

6. Gün / 3 Eylül

Kongrenin devamı

Güreş: (nihali müsabaka)

7. Gün / 4 Eylül

Gülle atma (nihai)

5000 metre koşu (nihai)

Sırıkla irtifa atlama (nihai)

400 metre koşu (nihai)

4x100 bayrak yarışı (nihai)

Futbol: 5 ve 6 numaralı grubun galibi ile 7 ve 8 numaralı grubun galibi arasında

8. Gün / 5 Eylül

Kongrenin devamı

Futbol: son iki mağluplar arasında (3.ve 4.lük için)

Son iki galipler arasında (1.ve 2.lık için)

Numune: 1

Rengi: Kavuniçi

1924 Türkiye Birinciliğı müsabakarı için hüviyet varakası

Mıntıkası:

Kulübü:

İsmi:

Adresi:

Balada ismi muharrer idmancı mintıkamızın resmen
..... Birincisi olup, Türkiye Birinciliğı
müsabakalarına duhüle salahiyetdar olduğı mebni
vesikadır.

Ağustos:1924

Alakadar

..... Heyeti

Heyet-i Merkeziye

İdmancı

Reisi

Reisi

.....

.....

.....

Numune: 2

Rengi: Penbe

..... mıntıkası birincisi olankulübünü
(Türkiye Birliğinde) temsil etmek üzere murahhas intihab
olunan beyi salahiyet-i kamileyi mutazammin
vesikadır.

Ağustos:1924

Alakadar

Murahhas

.....

Mıntika Merkezi

Reisi

.....

Temsil Edilen Kulüp

Reisi

.....

Numune: 4

Rengi: Beyaz

1924 senesi 30 Ağustos'ta ankara'da akd olunacak umumi kongreye (1) Tarafından murahhas intihap olunanbeyi salahiyet kamileyi mutazammin vesikadır.

Ağustos:1924

murahhasın imzası imza ve mühür (2)

(1) Heyet-i müttehida tarafından Mıntıka kongresi tarafından Mıntıkası İdman heyeti tarafından suretinde imla olunacaktır.

(2) heyet-i müttehida reisi ve katibi mıntıka kongresi reisi ve katibi mıntıka idman heyeti ve mıntıka merkezi reisleri tarafından imza ve mühür vaz olunacak murahhasın da imza-i zatidesi bulunacaktır.

Numune: 3

Rengi: Eflatun

1924 Türkiye Birinciliği cem-i müsabakasına iştirak varakasıdır.

İdmanın Nev'i:

Mıntıkası:

Kulübü:

Takımın Kaptanı:

Takım Efradı isim pederinin ismi

.....*

Balada ismi muharrer idmancılarn mntıkamızda

..... Birinciliği ihraz eden Kulüp

azasından oldukları tarafımızdan tasdik olunur

..... Fı

Alakadar Kulüp Heyeti Heyet-i Merkeziye

Reisi Reisi Reisi

.....

* Takıma dahil azadan her birine numune mucibince ayrıca hüviyet vesikası tevdi icap eder.

Görüldüğü üzere nizamnamede müsabakaların bütün işleyiş süreci net bir şekilde ortaya konulmuştur. Organizasyon çerçevesinde futbol birinciliği müsabakaları bugünkü Tandoğan Meydanı'nın olduğu bölgede yer alan İstiklal Sahası'nda oynanmıştır. Müsabakalar sonunda ülkenin ilk futbol şampiyonu Harbiye takımı olmuştur. 12 Eylül 1924'te sona eren turnuvaya katılan sporcuların yol masraflarına devletin katkı yaptığı bu şampiyona Türk spor tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. İlk Türkiye Futbol Birinciliği turnuvasına İstanbul şampiyonu Beşiktaş, Ankara şampiyonu Turan Sanatkaran Gücü, İzmir şampiyonu Altay, Trabzon şampiyonu Trabzon İdman Ocağı, Eskişehir şampiyonu Eskişehir İdman Yurdu, Konya şampiyonu Konya Gençlerbirliği, Antalya şampiyonu Antalya İdman Yurdu,

Çukurova şampiyonu Adana Türk Ocağı, Bursa şampiyonu Sanatkarlar Spor, Karesi şampiyonu Balıkesir İdman Yurdu, Kocaeli şampiyonu Adapazarı İdman Yurdu, Edirne şampiyonu Edirne Türk Ocağı ile Harbiye ve Bahriye Mektebi takımları katılmıştı. Samsun takımı ise gelememişti. Organizasyon vesilesi ile yapılan müsabakalar neticesinde Harbiye takımı Türkiye Futbol Birinciliğini kazanmıştır.

1924 yılı Türkiye Futbol Birincisinin belirlendiği bu müsabakaların cereyanı hakkında malumat vermekte de fayda vardır³⁶.

Müsabakalar 4 Eylül Perşembe günü başladı. İlk gün maçlarında sonuçlar şöyle oldu:

Konya Gençlerbirliği 3- Trabzon İdman Ocağı 0

Beşiktaş 6- Eskişehir İdman Yurdu 1

Bahriye 7- Balıkesir İdman Yurdu 0

Ankara Anadolu Turan Sanatkarlar Gücü- Bursa Sanatkarlar (hava kararı sebebiyle Ankara takımı 2-0 galipken ertelendi)

5 Eylül Cuma maçları

Edirne Türk Ocağı Samsun takımına hükmen galip

Harbiye 2 – Adana Türk Ocağı 0

Adapazarı İdman Yurdu - Antalya İdman Yurdu (hava kararı sebebiyle Adapazarı takımı 2-0 önde iken ertesi güne ertelendi)

6 Eylül Cumartesi maçları

Ankara Anadolu Turan Sanatkarlar Gücü 2 - Bursa Sanatkarlar 0 (Perşembe günü tamamlanamayan maçın son 15 dakikası oynandı)

Adapazarı İdman Yurdu 3- Antalya İdman Yurdu 0 (bir gün önce tamamlanamayan maçın ikinci yarısı oynandı)

Bahriye 1- Edirne Türk Ocağı 0

7 Eylül Pazar maçları

Harbiye 2 - Beşiktaş 0

³⁶ Oynanan müsabakaların mahiyeti ve sonuçları için bk. *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Eylül 1924-15 Eylül 1924; *Spor Âlemi*, S. 3, 25 Eylül 1340.

Altay 5 – Adapazarı İdman Yurdu 0

Ankara Anadolu Turan Sanatkarın Gücü 2 - Konya Gençlerbirliği 1

9 Eylül Salı maçları (yarı final)

Harbiye 3 – Altay 0

Bahriye 2 - Ankara Anadolu Turan Sanatkarın Gücü 0

11 Eylül Perşembe maçı (üçüncülük maçı)

Ankara Anadolu Turan Sanatkarın Gücü 1 – Altay 0

12 Eylül Cuma Final maçı

Harbiye 3 - Bahriye 0

Bu sonuçlardan sonra Harbiye takımı birinci olmuş ve **İlk Türkiye Futbol Şampiyonu** olarak tarihe geçmiştir. Bütün bu gelişmelerin de gösterdiği gibi 1924 Türkiye birinciliği futbol müsabakaları bir devlet organizasyonu olarak düzenlenmiş resmi mahiyeti olan bir turnuvadır. Nitekim bu gerçeği turnuva için hazırlanmış nizamname muhtevasında gözlemlemek de mümkündür. Turnuvanın bütün masraflarının Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından karşılanması da olayın resmi mahiyetine artı bir değer katmaktadır³⁷. Netice itibarıyla iki üç takımın bir araya gelmesi ile düzenlenmiş bir organizasyonun ötesinde, ülkenin hemen her bölgesinden takımların gücü oranında yer alabildiği çok geniş çaplı müsabakalar dizisi söz konusudur. Bu da Türkiye Birinciliğini kazanan takımın gerçek anlamda Türkiye şampiyonu olduğunu gösterir. İlerleyen yıllarda Türkiye Birinciliği organizasyonu devam etmiştir. Bazı mücbir sebepler yüzünden birinciliğin düzenlenmediği yıllar olmuşsa da 1937 yılında Milli Küme kuruluncaya kadar olan bir dönemde Türkiye futbol şampiyonu, 1924 itibarıyla başlatılmış olan Türkiye Birinciliği organizasyonu neticesi ortaya çıkmıştır.

37 Konu ile ilgili Hakimiyet-i Milliye gazetesinin 2 Eylül 1924 tarihli haberi şöyle: “Ankara hariç olmak üzere şehrimize toplanan idmanlıların adedi dört yüze balığ olacaktır. Bu gençlerin iâşe ve ibateleri hükümetimizce temin edildiği gibi müsabaka sahasının istimaline elverişli bir hale ifrağı için de ibraz-ı muavenet olunmaktadır”.

KAYNAKLAR

Basılı Eserler

Çakmak, Fevzi, “Türk İdman Cemiyetleri (Türk Spor Kurumu)”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-idman-cemiyetleri-turk-spor-kurumu/>, son erişim tarihi: 29.10.2020.

Ekenci, Güner - Serarslan, M. Zahit, “Gelişim Aşamaları Bakımından Türk Spor Teşkilatı ve Değerlendirmesi”, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, II/3, 1997

Eyicil, Ahmet, *Doktor Nazım Bey (1872-1926)*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/doktor-nazim-bey-1872-1926/>, son erişim tarihi: 12.02.2024.

Fişek, Kurthan, *100 Soruda Türk Spor Tarihi*, İstanbul 1985.

Kenaroğlu, Barış - Eymen, Barış - Küçükcan, Alican, *Fenerbahçe Tarihi Meseleleri (1907-1914)*, İstanbul 2022.

Oral, M. Ali, *Türkiye Futbol Tarihi 1890-1912*, İstanbul 1954.

Öndeş, Osman, *Vitol Ailesi*, İstanbul 2012.

Özmaden, Murat “Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCİ) Dönemi Milli Ruh Ve Milli Temsil, Siyasi Ve Milli Propaganda İle Ülkeyi Tanıma-Tanıtma Çabaları”, *Uluslararası Bilim İnsanları Dergisi*, 2010, C 7, S.1.

Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı Ağustos 340 Nihayetinde Ankara’da İcra Olunacak İlk Türkiye Birinciliği Müsabakaları Talimatı Umumi Program Türk İdmanlılarının Ankara’da Akd Edecekleri Umumi Kongre Talimatı, Hüsn-ü Tabiat matbaası, İstanbul 1340.

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Teşkilat ve Nizam-ı Umumiye, Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul 1923.

Türk Futbol Tarihi (1904-1991), Ed. Erdoğan Arıpınar, C I, 1992.

Zelyurt, Mert Kerem “Türkiye’de Futbolun Tarihine Bir Bakış: Toplumsal Sonuçları Açısından Futbol Ve Siyaset İlişkisi”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 9/2, 2014.

Gazete ve Dergiler

Hakimiyet-i Milliye, 1 Eylül 1924.

Hakimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1924.

Hakimiyet-i Milliye, 3 Eylül 1924.

Hakimiyet-i Milliye, 15 Eylül 1924.

İkdam, 26 Ekim 1900.

Spor Alemi, S.22/60, 15 Ağustos 1338.

Spor Alemi, S.2/64, 12 Teşrinievvel 1338.

Spor Alemi, S.6/68, 9 Teşrinisani 1338,

Spor Alemi, S. 7/69, 16 Teşrinisani 1338.

Spor Alemi, S. 11, 13 Kanunievvel 1338.

Spor Alemi, S. 21/83, 22 Şubat 1339.

Spor Alemi, S. 22/84, 29 Şubat 1339.

Spor Alemi, S. 29/91, 18 Nisan 1339.

Spor Alemi, S.32/94, 9 Mayıs 1339.

Spor Alemi, S. 35/97, 31 Mayıs 1339.

Spor Alemi, S. 36/96, 6 Haziran 1339.

Spor Âlemi, S. 3, 25 Eylül 1340

Türkiye İdman Mecmuası, S. 11, 17 Nisan 1339.

